

I. N. 7.
SPECIMEN hoc ACADEMICUM
De

EFFECTIBUS FA- SCINO NATURALIBUS

Ampliss. Facult. Philos. adprobante

Et PRÆSIDENTE

VIRO Max. Reverendo Amplissimoque Domino

Mag. JOHANNE JOH:is THOR-
WÖGTE/

Professore Phys. Reg. & Ordin. Facult. Philos.
h. t. DECANO.

Publicæ honorum disquisitioni ad diem
8. Decemb. Anno MDCCXXXIII

In Auditorio Academix superiori

Horis ante meridiem solitis offert;

GABRIEL MAXENIUS

Nylandus,

ABOÆ, Excud. Joh. Kiämpe Reg. Acad. Typ.

NOBILISSIMO Reique militaris CELEBRATIS-
SIMO VIRO,

D^N. HENRICO IOHAN-
NI FIEANDT,

Majori exercitus pedestris Savolaxiensium
Strenuissimo.

VIRO SUMME REVERENDO atque AMPLISSIMO

D^N. DANIELI
JUSLENIO,

S. S. Theol. DOCTORI & PROFESSORI celeberrimo,
Consistorii utriusque ASSESSORI Gravissimo, Eccle-
siae Aboensis Fennicae ANTISTITI longe
adcuratissimo.

ADMODUM REVERENDO atq; CLARISSIMO DOMINO

GREGORIO ARCTO-
POLITANO,

Pastori Lojoensium meritissimo Vicini Contractus Præ-
posito adcuratissimo.

Plurimum Reverendo atq;

JOHANNI

Pastori in Lappavirta vigi-

Patronis, Promotoribusq; humili pia & officiosa mente veneran-

Καθάπερ τῶν Θεῶν ἀνδρῶν ἐνθάδε ἐυδοκῆται, τὸ ἥλιον πολ-
θεῖ τὸ δαίμων γὰρ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖσι σφαιραῖσι πρὸς τὴν λάμψαι
δυσάμει τῆς γῆς, ἔπειτα τὸ πᾶσι ὅσοι ἐμφύχα, πρὸς τὸν πρὸς τὴν ἀψύχα
ταῦτον. ἔπειτα ἐκείνους τὸν ἐμφύχων ἀνθρώπων πρὸς ἐυδοκῆσαι,

NOBILISSIMO variarumque rerum PERITIS-
SIMO VIRO,

D^N. HENRICO
TAMMELIN;

Assessori æqvissimo & consultissimo.

VIRO MAX, Reverendo atq; CELEBERRIMO

D^N. JOHANNI JOH^{is}
THOXBERTE /

Scientiæ naturalis PROFESSORI Reg & Ord, Consista-
rii Academici Assessori gravissimo, PRÆPOSITO &
PASTORI Ecclesiæ quæ Deo in Lundo, & Brunckala
colligitur, longe meritissimo.

PLURIMUM REVERENDO atq; DoCTissimo Domino

JOHANNI SERRENIO

Pastori in Kyrckslut vigilantissimo & Solertissimo.

DoCTissimo Domino

KYANDRO,

lantissimo. Solertissimoq;.

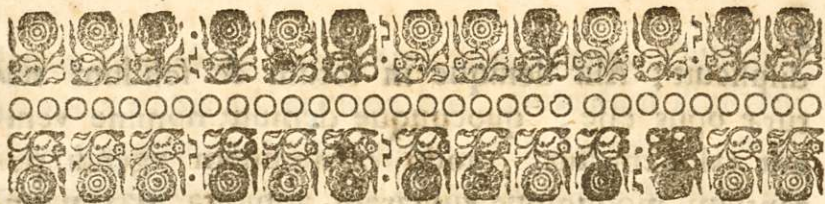
dis & colendis Prospera quavis & Nestoreos annos vobet."

μήσας ἀληθῶς ἤλιον καλεῖν, τὸ ἔστι πάντων ἑτέραν Φώτων ἀπὸ τῆ
διαπαρθέντων διαφέρετ' εἶναι· εἰ μὴ παρ' ἐπιείκῃ μείζονι Φωτὶ καὶ
ἰαλψῇ καὶ θεουάνῃ· ὅτι τὸ σῆμα τῶ Φωτός πάντων μεγίστη Βεβαίω
τὴν χάριν ἀληθῆ χάριν καλίστην πλιώντα· εἰ μὴ αὐτὴ βραδύησθ, εἰ

ἴδεν ἐξ ἁρεσίας μόνον ἐκείνης ἔχουσι, καὶ παρ' αὐτῆς καλῶς λογίζονται
ἀλλὰ καὶ ἀδιαλείπτως ἀνακαλοῦν αὐτήν, ἵνα ὅτις τῆς αὐγῆς ὀκνηθεὶς
σπουδαρίδιος ἀδικῶς ἀδύλοι καταλείπεται· τόδε γὰρ τῆ χιρῶν παρ-
ραγωγιμῆς δηλοῖ, ὡς περὶ ἑκαπὸς, τὸ πῦρ περιφανὲς ποιεῖ. ὡς ἐφ'
κεφαλαιῶ ἐπέει· ὅτι κατὰ χάριτος ἢ εὐνοίας ἐσιν, αὐτοῦ καὶ ἐργα-
σίαν ἰαύτης ἀισθανόμεθα παρῆσαν. εἰ μὴ τὴν φύσιν αὐτῆς ἐπιμελῶς κα-
τανοοῦμεν, τῆς πεφανερωμένην διὰ τῶν ἀνδρῶν περιβοητοῦσιν, τῶν
ἰδίων, τῆς εὐφημίας οἰκιστῆ καὶ ἑδρατικῆ ὑπερχύντων, ἐν τῆτοις
γὰρ, πῶς αὖ καί ποτε δίδοται παραρηγῆμα ἢ ὑπεργηλοῦσιν ἀρε-
τῆ ἀρετῆ ἀπαυγάζειν, ὡς περὶ ὁ ἥλιος μεταξὺ πλανητῶν, καὶ φω-
τὶ ἀσυνεβλήτω αὐτῆς πάντας, μάλιστα τὰς φιλομαθεῖ διαδωπέ-
ξιν. ἐπεὶ ἔτι δὲ ἔχει· τί κώλυμά ἐστι, ἵνα μὴ κακοὶ πρόσθεν ἀνοίγε-
σθαι πρὸς τὴν ὑμῶν, ἀνδρες εὐγενεῖς ἐνδοξότατοί τε καὶ ἀγαθὰ σβᾶ
σμίσι, φιλοφροσύνην ἴε καὶ ἐλευθεριότητα, ἣν ἐγὼ ἐξαιρέτω πείρα
καὶ εὐπολίαν ἐπικαλῶ· βέλοισθε ἐν ἑ μόνον τὴν τολήν μοι σολήνω-
σκειν, ὅτι τὰ εὐνοιατὰ ὑμῶν θρασύως, ὅπως δὲ εὐλαβῶς ὡδε ἔθηκα,
ὡν δὲ ἐπιτροπή καὶ συνηγορία ἀξιαπηγητοῦσιν τοῖς ἐγχειρήμασι με-
πεποιθήσιν προσθήσιν. ἀλλὰ καὶ ζῶν ἐλευθερίῳ μεταπῶ ἀναλαβῆν
τὴν τῆς ἀμαθέος ἀγχιείας με ἴκον νεωστὶ τεχθεῖσα, τὸ δὲ φῶς
τῶν τῆς παιδείας ἀληθῶς τετυχηκότων ἀσιμένως ἐπιβλέπειν ἐπιθυ-
μήσαντα. εἰ ἴδων ἐπιλήψομαι περὶ ὧν ἑως ἡ χρηστότης ὑμῶν ἐκ
ἐμῆ ἀμφισβητεῖν ἐπετρέψατο, ἥδη κατατυχῶν ἐγενήθη. καὶ μηδὲν
ἄλλο ὑπολειπούμενον λογίζομαι, τὸ καὶ ἐμὲ· ἀλλ' ὅτι περιμαῶς ὑ-
πὲρ τῆς σωτηρίας τε καὶ ὑγείας ὑμῶν τῷ Θεῷ, πάντων, μάλιστα
τῶν εὐσεβῶν συνηγορῶ προσκυνήσω, ἵνα θέλη ἐν πάσῃ εὐτυχίᾳ δια-
τηνόμενα Θεῖς δοξασθῆναι, ἐπέτερον ὠφέλειάν ἴε καὶ οἰκοδομήσιν πολὺν
χρόνον ὑμῶν περιγινομένους φυλάττειν· ἐν ἰαύτῃ εὐχῇ διαπαντὸς δι-
αγινοῦμαι·

Οἰομάτων τῶν ὑμετέρων διαβοητοῦσιν

Ἐπινοῦστος δὲ λ. Θ.
Gabriel Maxenius
Nylandus.

Προόμιον.

Cogitanti mihi, quænam Potissimum res, ad vires meas Publice experiundas subministraret ansam, præ ceteris hæc de effectibus fascino . naturalibus arrisit materia; quæ non quidem novitate quadam, antiquis tamen coloribus aspersa, utilitate sese commendat. Quæquam materia disputationis a me explicata tituli vocabula per se notissima clarius exponat; unicum tamen illud Fascinum a Græco *Βασνάϊω* ortum esse, quivis videt & intelligit, & significare veneficium. Quid enim frequentius per aures hominum præcipue Musis indulgentium volat, quam divertæ diversorum sententiæ propriaque ipsorum de hujus materię genuina ratione judicia? Non paucis eorum negotium, nullo facto discrimine, malo spiritui adscribere visum fuit; Aliis rursus hoc naturæ, illo tamen adjuvante, adjudicare, non di-

A

di

displicuit; Alii denique in totum & solidum natura opus esse, quocumque demum nomine veniant tales effectus, modo communem agendi potentiam modumque vulgarem, adhibita maxima industria, humana transcendunt, statuere non ambigunt. Quare, ut hæ sententiæ inter se conciliantur / earumque Patroni in concordiam redeant, placuit hanc rem paulo attentius distinctiusque perpendere. Ante omnia, præmissis quibusdam distinctionibus ad ipsum coeptum directis, e re fore duximus actiones illas, quæ soli malo spiritui attribui possunt, quocumque demum colore pingantur, pallioque tegantur naturæ, probe separari debere ab illis ipsis actionibus, quæ naturam, ut causam primariam agnoscunt. Unde rursus duo actionum genera exoriuntur. Quædam fiunt ex ipsa naturæ ordinatione vel per artem vel absque illa; adeoque nulla mali Suspicionem sunt contaminata; Quædam extra eum ordinem, quem natura constituit, adhibita arte quadam malitiosa, adeoque in suspensionem mali incurrunt; natura enim perverse applicata non possunt non effectus ordini ejus contrarii inde provenire. Ultimo loco in cautiones, earumque effectus

fectus admodum frequentes inquiremus. Quidquid itaque a nobis ad præsens hoc opusculum illustrandum proferri poterit, quod sane exiguum arbitrator futurum, illud tu Benevole Lector æquibonique consulere haud graveris, meique judicii defectum tuo compensare eandore, quod reliquum, inter nos facile conveniet.

§. I.

Non equidem aliquis inficiabitur, unamquamque tam provinciã, quam nationem suã habere probra, quibus macularum ad instar, aspergi solent: & quo magis hæc latent, eo periculosiori morbo, quasi per diurnam temporis seriem aggravescente laborant. Talia non pauca novimus, quorum duo accurate inquirenti sese offerunt notatu haud indigna, quæ ab aliquo mentis sanioris homine mite judicium non merentur; unum observationes superstitiõsæ, alterum sermones & Rythmi Magiæ vitio suspecti. Utrumque nostro jam ævo per divinam gratiam, severiorisque disciplinæ institutionem tanta cepit decremента ut solum rudera quædam supersint, quæ a quibusdam hominibus maxime iis, qui ad

provectæ ætatis gradum jam pervenerunt, aliquando adhuc exercentur. Hæc duo, quamquam, sui vitii ratione, vinculo quodam inter se sint arctissimo conjuncta, unumque de suis viribus alteri quidpiam largiatur; nec tamen magno pere juvabit eadem breviter separare tam ob paginarum angustam faciem, quam ad confusio- nem in ampla adeo materia evitandam. Adeoque omissa superstitionum quæ passim sese offerunt, colluvie, placuit animo magis nervos suos circa rythmorum considerationem intendere, eorumque vim & efficaciam paulo attentius perlustrare. Quod ut rite fiat, instituatursque coeptum eo commodius, in antecessum cautela est adhibenda, videlicet nos non omnes promiscue, qui passim canuntur, velle intelligere rythmos; Sed eos duntaxat, quibus mediantibus aliis vel profunt vel obtunt homines; alios vel lædunt vel eisdem medentur; aliosque edunt effectus pene mirabiles, adeo ut ipsa a natura ad effectum alioquin rite producendum destinata vis & efficacia, ne effectum producat, inhibeatur. Ne videlicet ignis præsentem materia vim exerat suam: ferrum ignitum per manus ductum noceat: nec eoqui possit, quod

quod alioquin coëctioni cedit. Multaque ejusdem generis alia, quorum uberioſorem mentionem hic præmittere brevitati magis quam inſtituto repugnare videtur. Ejuscemodi vero effectus edunt per recitationem eorum rythmorum, quos antiquiſſima tempora per ſeriem ſucceſſivam a majoribus ad poſteros detulerunt; quinimo ab ipſo Chriſto illos compoſitos fuiſſe nonnulli ſtatuerè non vere cundantur. Horum autem Rythmorum tanta eſt copia, ut rarum vel nullum caſum exſtiturum arbitret, cui rythmis non occurratur. Quæ ex cauta accidit, ut pauci tantummodo hiſce pagellis includantur. Datur tamen facultas deſideranti cuivis eos perluftrandi apud autores ipſos, qui non minimam partem eorum poſſident. Ad horum itaque aliorumque hiſce affinium vim & efficaciam explicandam ſcalanum directuri poſſimum eſt vorum ut, qui plura expertus eſt, ampliora proferat in lucem.

§. II.

Duplex heic occurrit tractationis ratio quatenus eadem ad præſens reſtringitur coëptum: una moraliter conſiderata, quum actio quæpiam vel boni, vel mali, honeſti, vel inhoneſti in cenſum

sum venit; non primario consideratis causis, utrum naturali ordine vel extra eundem completa fuerit, sed sufficit tantum ex effectu rem cognoscere: Altera vero, quando non tantum in moralibus actiones considerantur respectu graduum, sed in suis potissimum causis naturalibus, utpote hic fiet, unde rursus actiones aliam atq; aliam sibi induunt faciem. Sed quum adhuc aliquid desideretur, quo minus coeptum rite institui possit; placeat mihi differentiam quandam jam promissa hic admittere, quæ maxime ad illustrandû institutum facit præter eam tractationis rationem quam modo dedimus; eiusque essentialia ingreditur: non igitur morabimur quin ad differentiam illam actionum demonstrandam libenter nos accingamus. Actiones, quas effectus sequuntur peculiare, quos præcipue hic considerabimus, quatenus tam a communi quam singulari quodam & plane miraculoso actionum genere discernuntur, in tres dividuntur classes. Actiones illæ quibus absque causa aliqua manifesta, seu absente ipsa causa demonstrabili; vel quamvis manifesta, in natura tamen non fundata, effectum suis absolutum numeris producit, ad classem pertinent primam. Ad classem vero se-

cun-

undam pertinent illæ, quarum causa, rite in-
 situta applicatione, naturæ inest, quamvis non
 omnibus sit nota. Ad tertiam denique classem
 referuntur illæ actiones, quarum causa nec pro-
 prie naturæ inrita est, nec tamen solum aliunde
 provenit, sed de utrisque participant, utpote no-
 bis manifestum in rythmis evadet, eorumque
 tractatione. Actiones, quas in prima posuimus
 classe omnium nocentissimæ, perniciosissimæ, atro-
 cissimæque merito sunt celandæ, tam ratione
 causæ efficientis principalis totiusque actionis pro-
 cessus, quam objecti; quippe nefandissimum & ma-
 xime abominabile in objecto progignunt effectum.
 Unde prono jam quasi alveo fluit; quoniam ef-
 fectum hoc producitur absente causa ministeriali
 seu instrumentali, quæ ad ipsam rem conficiendam
 necessario requiritur; nullaque heic naturæ appli-
 catio locum habere potest, harum actionum ori-
 ginem nemini adscribi posse puto, nisi Cacoda-
 moni, qui asseclas sua docet dogmata, modos
 & rationes pro suo ipsius lubitu, quomodo hæc
 commodissime fieri queant. Atque hæc actiones
 peraguntur ab usdem partim immediate nullis
 adhibitis mediis demonstrabilibus; partim media-

te verbis conceptis, hominum, aliorumque animalium figuris, quibus ab illo, ad quem nocendum sunt expositæ, conspectis, non possunt non male destinatæ utpote & alia hujus furfuris qualiacunque, consummari; multisque aliis modis pene innumerabilibus, qui modi non tantum quoad regiones nationesque variantur; Sed etiam respectu individuorum quorumcunque varias sibi induunt species. Atque hi modi posteriores ita mediati sunt statuendi, ut immediati etiam quoad causam ministerialem & objectum videantur, saltem respectu verborum per loca remotissima emissorum. Hæ autem actiones seu nocendi modi ut in se mali & abominabiles sunt, ita etiam plerumque, ne dicam semper, cum malis affectibus utpote ira, odio, invidia, ultione & vindicta propria, aliisque homine maxime indignis vitiis conjuncti reperiuntur. Quoniam itaque hæ actiones nocendique rationes omnium sunt deterrimæ & nefandissimæ, quæ manifeste magistrum suum produunt, jure optimo beneficii nomine atrocissimo Scriptura sacra itidem nobis præcunte, Deutr. 18. v. 10, 11. Salutabuntur; adeo ut omnes quæ directe ad hanc primam pertinent classem

sem eo titulo insigniantur. Hujus generis quamplurima occurrunt in Lapponia Celeberrimi Schef-feri præsertim in Cap. XI. pag. 120. item paginis sequentibus ejusdem capitis 134. 146. & sequent.

§. III.

Hisce nunc dictis nonnulli etiam adjiciuntur rythmi, qui ad primam hanc classem pertinere videntur non quidem directe, sed indire-cte, qui ita sese habent:

nº 1.

Gawec ennein iarojn jaroj
Gawec ennein päästön päästi:
Mux et sä minna päästä/
Tuojan tuomalle lantulle/
Ei minusa miestä lienee/
Guin ei tuosa weikkoisani/
Joca hüisä asu
Wuorisa Walaelo
Eillä housu lahteista
Nuolda toista polwen päällä/
Ei tuuli pohjainengan
Hiusta cortwalda cohota
Wastinen an wekara
Wää wertä hartioista

B

Tam.

Tamminengan curicka /
Luuta polwesta porota.

item eodem jure quo antecedentia pertinent
huc etiam illa, quæ verno tempore inter euen-
tenda peccora sua in silvas, recitant, quibus
recitatis omnem bestiarum insultum atque in-
commoda ab iisdem avertunt.

122.

Nunnoisen linduisen
Käljös caise carian maista
Pais painuendein ratoi
Songas pohjalain emänds
Wane panda pihlajan
Nänän pihäri : pkerä
Guin ei pihlaja pitäne
Nijn se rautainen rakena
Wähäinen minul on onni
Vickuruinen lieenewijf
Uholen aiettaw
Wäätwän päälle pandaw
Ritwer minun omian
Kallior caunoisen.
Kielämmä kielin costemasta
Eurutoin rupeamasta

En mäkelillä kiertämässä
 Engä käymässä epäässä
 Juores tuone jouhittu sassa
 Maatavilla weteleec
 Portin pohjalan etehen.

Sequuntur ea quibus ferri vel lapidis igniti vis
 inahibetur ne manus portantis uratur.

nes.

Louhi pohjalan Emändä
 Luo rauta ruokaisens
 Oret wasti wantuhunsi
 Tonga tungemme tulen
 Käsi warsin waalkias
 Louhi pohjalan / emändä
 Wetyön wetinen lamme
 Sahden puolen kammendant
 Tulen tusti polta-mata
 Waalkian warasta mata
 En lijen omin lihoin
 Pijun Jesuren liholla
 En wärsiwik omjn wäkin
 Wärsiwän Jesuren wäellä
 Tulen tusti polta-mata
 Waalkian warasta mata &c.

In quam execrabiles res sub mitioribus deli-

releunt verbis? Imo caput illud nefandissimum, ipsius Salvatoris pretiosissimo nomine, rem perniciosissimam humanamque potentiam longe superantem mitigare non verecundatur. Par ratio reperitur etiam in aliis, rythmorum seu incantationum, quæ hæc faciunt, recitatione productis effectibus mirabilibus, quorum mentionem jam supra breviter injecimus: ideoque illis utpote memoratu indignis jam subsistemus.

§. IV.

NEC est, ut ideo harum actionum originem seu causam primam malo doctori deberi negandum esse existimemus, quamquam interdum etiam bona videantur. Hæc enim bonitas ad captandum lucrum malumque præcedens excusandum unice destinata est, tanquamque exercetur, quantum seu quam late malum præcedit. Novimus etiam illos qui damna in alios innocentes dirigunt, ipsos vel alios ejusdem farinae ea iterum avertere & propulsare posse: Et quando pactum, ut ita mihi loqui liceat, faciunt cum malo magistro, impetrantque artem quandam aliis nocendi; eo ipso etiam procul dubio impetrant media, quibus
damna

damna in se ipsos ab aliis per similes artes intentata propellere possunt. Hisce deinde mediis utuntur, quum pretio vel alia quapiam causa conducti ab aliis talia mala averruncant. Quo facto, bonitatem quandam omnino præ se ferunt, Quod facile declarari poterit tympano magico. Quis enim tanta erit ingenii stupiditate, qui tympanum istud magicum malo Spiritui suam debere originem negare ausit, Quod præter totam ejus machinam, actio etiam ipsa evidentissime approbat. Pulsionem enim peracta prostrati, tympano super caput devoluto ita jacent, ut ne minimo quidem signo a mortuis, insueto quodam modo vita decedentibus, ob truculentam faciem, corporisque totius luctuosam, cadaveris instar, mutationem possint discerni. Hoc tempore transacto, quemadmodum illi, quibus hoc optime explorandi contigit occasio, existimant animam eorum corporis domicilio exclusam mali spiritus consortio uti, ita post notitiam ejus rei, propter quam actio hæc instituta erat, sibi comparatam, ad pristinum suum domicilium eam reversuram, illi iidem non dubitant. Licet vero hujus tympani tam machinam quam ipsa actio illicita malaque omnino sit, quis

tamen adeo rerum erit nesciens, cui non constet eos hac actione etiam posse exercere bona. Similis ratio etiam in aliis artibus reperitur, ubi natura nullam videtur habere vim operandi nec revera habet. Verum itaque manet harum actionum quæ directe ad hanc classem pertinent, causam & originem Polymagistro esse adscribendam.

§. V.

Sequitur jam alterum actionum genus a communibus actionibus diversum, cujus origo naturæ debetur. Est enim harum actionum ratio minor antecedentibus, & certo respectu deterior subsequenter; quare etiam effectus per has actiones editi a plerisque ob originem incognitam veneficia non raro appellantur; quippe quorum causas natura ita recondidit, ut difficillima ratione erui possint; idque paucissimis tantum contingit, prout cuique facultas excogitandi explorandique vires naturæ, data est: Quam tamen veneficia, ut supra innuimus, quatenus nempe stricte sumto vocabulo intelliguntur, ab hisce maxime discrepent; Hæcque potius mirabilia naturæ vocari debent, quippe origo & causa naturæ
specie.

speciebus inest : dispositione autem quam maxime congrua facta, non possunt non effectus provenire ordini naturæ respondentem. Hæc vis in unaquaque referre reperitur, sive sit animata sive inanimata, rationalis sive irrationalis, adeoque non tantum præsentia sibi congrua objecta movet ad sui similitudinem vel dissimilitudinem; verum etiam absentia; quod tamen ita intelligendum est, ut, si res sit animata, in objecta antea per ideam sibi impressa, quorum adhuc vestigia supersunt, agat; ignoti namque nulla cupido, unde inclinatio quædam provenisse præsumitur, quæ si diuturnior fuerit causasque invenerit moventes, potius dicenda est consuetudo, adeoque bene distinguenda ab his viribus quæ etiam extra consuetudinem effectus producunt, necessitatemque objectis sibi convenientibus imponunt, utpote in illis, de quibus nobis jam sermo est, manifestum evadit. Harum autem virium necessitas aliter animalibus ratione carentibus, aliter vero rationem possidentibus imprimitur; illis quippe majorem immo inevitabilem servandi vel resistendi, fugiendi vel obediendi, gaudendi vel irascendi vim incutit, quam hominibus, qui rationem mentemque habentes aliis mediis

diis adhibitis vini eam & necessitatem aut minu-
 entibus aut prorsus tollentibus superare talia va-
 lent, unde etiam homo a Philosophis vocari sue-
 vit naturæ finis, non tam quoad formæ externæ,
 quam possidet, excellentiam, quam potius virium
 mente adjuvante & dirigente præstantiam. Hæ
 vires naturales, quando objectum sibi conveniens
 habent duplici potissimum modo circa effectum,
 producendum occupantur: primo clandestino
 quodam modo se in animantis sanguinem, probe
 applicatæ transmittunt: deinde sensibus mediantibus
 aliquid mutationis sanguini animantis inferunt,
 adeoque alterationem quandam suæ operationi
 congruam causantur. Quæ alteratio nunc vehe-
 mentior, nunc remissior esse deprehenditur, pro-
 ut vis intensior vel remissior erat ad operandum,
 vel sanguis fervidior vel remissior ad reci-
 piendam operationem. Cujus diversitatis ra-
 tio vel ex inde dispalescit, quod Philtrum ado-
 lescenti destinatum non respondeat naturæ lenis,
 Et sicut extra omnem dubitationis aleam positum
 est, hæc vires naturales necessariam quandam o-
 perationem suæ naturæ convenientem producere:
 ita etiam nemo facile negabit eas sola interdum

animi magnitudine divinoque auxilio ut jam jam dictum superari posse; Sed hisce omissis suam exercent efficaciam, quoniam hominis imbecillitas iisdem non resistere potest, sed potius succumbere cogitur.

§. VI.

Illa quæ in antecedentibus inuimus, nimirum, quatenus secundam hanc actionum respiciunt classem, veteres philosophi voluerunt indigitare per qualitates, quas occultas vocarunt; item per sympathiam & antipathiam quandam naturalem, nullo admisso discrimine, utrum hæc qualitates occultæ ordinariæ vel extraordinariæ progignunt effectum, vel an sympathia & antipathia hæc sit a natura ad objectum aliquod certum destinata, vel an ista vis & potentia aliunde proveniat. Ut hoc eo clarius evadat, intrepide statuimus harum rationem formalem consistere in similitudine vel dissimilitudine rerum, quæ omnib⁹ ferme rebus esse deprehenditur, cum unum alterum aut diligit aut odit, aut cupit aut aversatur illud, seipso etiam maxime interdum reluctante, inclinationeque quadam se ad hoc amplexandum vel fugiendum cogente, prout sui ipsius & objecti natura inter se vel convenit,

C

vel

vel non convenit: de qua re Catullus sic; non amo te voluisti, nec possum dicere quare; hoc tantum dicere possum, non amo te. Item Medea apud Ovid: sed trahit invitam nova vis aliudque cupido, mens aliud suadet: video meliora proboque, deteriora sequor. Item, cur lacerta animal homini natura est amicum? quia maxima inter eos intercedit naturæ similitudo, quæ quo major fuerit, eo fervidior erit etiam amicitia. Cur leo contra ad cantum galli expavescit, Elephantus odit murem, & a pabulo in quo eum conspexit abhorret; mugil & lupus piscis mutuo flagrant odio; idem etiam evenit in ovibus, & lupis, canibus felibusque, aquilis, gallis, gallinis earumque pullis, item columbis milvis, inter quos tanta intercedit inimicitia pugnaque naturalis ut ea ne assuetudine quidem diminui, multo minus aboleri queat. quare non immerito Poëta de iis hunc in modum cecinit:

Terratur minimo penna stridore columba,
Unquibus accipiter saucia facta tuis.
Nec procul a stabulis audeat discedere siqua
Excussa est avidi dentibus agna lupi. cur hoc?
 quia naturæ inter se deprehendunt dissimilitudinem
 quæ

quæ repugnantiam inimicitiamque facile excitat. Quoniam talis vis occulta ex unius cujusque naturæ constitutione temperamentoque, absque ulla adhibita causa externa necessario profluit, nec in mali censum semper vocari debet; ideo nec nos de ea ulterius solliciti erimus. Ast alia est ratio cum illis habenda, quæ adhibita arte quadam, malitiosa alioque medio interveniente sympathiam vel antipathiam quandam, aliasque animi passiones ob similem vel dissimilem rei naturam cum objecto progignunt; quæ non tam ex naturæ destinatione ordineque producuntur, quam commixtione quadam rerum, extra quam commixtionem tales effectus nunquam provenissent. In hanc pervertam naturæ applicationem quadrare videtur etiam hoc, cujusdam certa experientia comprobatum: Si aquilæ cerebrum pulverisetur & cum succo sicut misceatur, comedentes statim se capiant per capillos neque se demittent. Hujus autem effectus ratio est, quia cerebrum illud ut calidissimum, ita fervidissimam etiam generat virtutem Phantasticam obturando meatus per furum. Multaque immo innumera alia, quæ hic brevitate studio præterimus. Sicut itaque horum peni-

tior observatio, exercitiumque paulo intentius non adeo multum distat a primo actionum genere saltem quoad effectus, ita etiam absque discrimine quodam minime fas est, ea cum illis confundere, nec penitus ex illarum consortio eximere; quippe quæ non tam ab ipsius naturæ, ejusque opificis destinatione recta proveniunt, quam ejusdem transversa applicatione, quæ applicatio ad eos usus, quos natura in sua ordinaria operatione alioquin nescivit, instituta est, non potest non effectum ob similitudinem vel dissimilitudinem cum objecto, promte sequi.

§. VII.

PRæmissis itaque hisce duobus actionum generibus instruetur jam tractatio earum, quæ ad tertiam seu ultimam pertinent classem. Quæ quanto teteriores primæ sunt secundis, tanto mitiores secundis censentur, quoad operandi modum effectuumque qualitatem. Classis hæc non includit actiones commotionesque absentes ut prima; nec ex causis naturalibus quatenus in hac nostra consideratione, natura effectum suum producit, dependent, quæ ad secundam: Sed quæ insueto quodam modo fiunt, adeoque præsentiam agendi requirunt h: et ut causa objecto sit præ-

præiens, quemadmodum in rythmis, qui huc
faciunt, fieri conspicitur; quorum nudam reci-
tationem effectum a recitante intentum sequitur,
utpote in hoc allegato.

n° 4.

Soituu castooidi connan suul

Tammi jordanin joella.

Ehittin caatajata.

Saatajata raatajata.

Tammen suuren tappajata.

Mies musta merestä noust

Uros allostä ylöni

Solmen sermen korkeus

Distien peucalon pituus.

Tuo karsy kassin ruetac

Mhd mitta mustin mies

Sarallen carauttuatt

Huhmarillen nostua

Kestellä kipu mäke

Kipu tuoren cuculalle

Kipu harjun hartioille

Pienisellä kattilalla

Yhden sermen mendätwälle

Peucalon mahuttamalle

Kuldon cauhainen kädös

Kipu

Ripuisa cocoelle
 Gunnecka panen pabose
 Tuonne tungen turmioit
 Hiki syöpän isä
 Nutian costehen cötran
 Hautin suuren hartioille
 Lohen pörsän punaisen
 Tuol on munkin murha michel.
 Miehen syöpän kolän
 Lapin mahan laukeasen
 Pohjan pistähän perän.

Hisce predictis verbis occurrit vulneri ex be-
 tula inflictio.

Sequntur jam illi, quibus ad convulsiones quas
 libet sedandas utuntur.

125.

Nensy Maria Einoinen
 Puhdas äiti armollinen
 Käy pian väleen joudu
 Välemin tarwitatee
 Kefenildä ripaiso
 Vehiläinen ilman lindu.
 Lähde tuone cunga kasken
 Ohon taiwaisen ohderen
 Taitvas puolen kymmenettä

Tuopz

Tuoppa tuolda wolsteita
 Eimoa sulan nänäs
 Lämmytä mefinen sauna
 Riekomasta rissittyä
 Gaatamasta castettua.
 Rieo rissimättömi/
 Gaada castamattomi.
 Ettäs ennen päästit päitwän
 Päästit päitwän cuin kehottit:
 Ja miret minua päästää
 Tule päästö päästämän.
 Tule jaro jaraman
 Tule punos purcamahan.
 Riputyttö tuone nehy
 Ritutar kaubia emändä
 Käskellä kipumäke/
 Gulda cauhainen kädes/
 Pienuiselle kattilalle
 Ohden sormen menetwälle
 Deucalou mahuttawalle
 Jumala caiskitwaldas
 Tot on ennen Judas juopun
 Petti nuolet perkelen
 Ihosta alastomasta

Emoin tuomma ruumie
 Kyllä taitaisi Jumala/
 Tulla päästön päästämän
 Guin mä nillen rupeam
 Tommeramnte toiselle
 Niin on cumma euulutwan
 Dannes on tämän parahait.

Ex hisce oritur questio: an verba in rhythmos
 comprehensa, tantam vim virtutemque habeant ex
 se suaque natura efficiendi, ut ea effectus voca-
 bulis connotati immediate comitentur. Effectum ve-
 ro rhythmos recitatos consequi in aprico est, Jam
 autem nobis persuadebimus; quod si effectus sequun-
 tur, causa antecedit necessum est. Propior autem
 via ad quærendam causam heic vix inveniri po-
 test, quam ut statuamus conceptus rhythmis in-
 clusos ipsam causam constituere. Neque aliter fi-
 eri facile poterit, si ordo causarum effectuumq;
 illas sequentium rite observetur; quippe quum
 causatum illud causam agnoscat, quod immediate
 se antecedit, sine quo effectum nunquam existi-
 tisset; quis propiorem causam ad hos effectus
 producendos unquam investigare poterit quam
 rhythmos qui immediate in producendo effectu ob-
 ser-

servantibus sese pro causis venditant. Ast re exquisitiore mentis lance expensa, non hac via semper nec unquam ad effectus producendos contendendum. Nam si effectuum causa solum in rythmis sita esset & non in aliis circumstantiis: nulla tunc daretur personæ recitantis differentia: Et quilibet verborum recitatione intentum effectum, valide producere posset. Hisce in antecessum positis, hujus rei nodosæ solutionem intimius investigaturi, ante omnia id commodissime fieri posse existimamus, considerando partim hominum, in quibusdam præcipue nationibus, animi indolem pronam admodum facilemque ad credendum, ubi sibi quasi relictæ veritatem talibus artibus adscribere non ambigunt: partim ob confidentiam quam ex harum actionum felici eventu concipiunt certissimam. Hisce itaque per temporis non minimam seriem in consuetudinem abeuntibus, non possunt non illis validissima certissimaque fieri.

§. VIII.

Aliquando non parum circumstantiis tribuendum, agentis nimirum seu recitantis gestibus ad effectum producendum compositis; subjectique recipientis inclinationi. Eo enim tempore quo

D

quem-

quempiam sanant ejusdemque vulnera vel ligant vel solvunt, insuetos horridosque sibi gestus fingunt: nimirum fremitum oris, mugitumque plane insolitum, quassationem corporis, oculorum trucem aspectum; additis etiam aliis momentis, quæ ad demonstrandam gravitatem, & artem quandam fiduciam vel timorem aliis ineutiendam pertinent, ita ut eos vel iræ cujusdam peculiaris fervore, vel spiritu quodam singulari agi, ne dicam dementes esse putares. Ejusmodi vero gesticulationes agitant, quando stuporem contra vim quandam majorem membris suis adferunt, immo in omnibus actionibus, quas effectus post recitationem rhythmorum sequitur. Unde accidit, ut hominum audientium sanguis non possit non alterationem quandam subire, præcipue quam præsupponatur eorum, ut jam dictum, nimia pronaque ad eas res credulitas, inclinatioque quædam naturalis. Quod etiam exinde manifestum evadet, si insuper attendamus, quomodo Musici, festivæ artis cantores; item oratores, alique pervasores, admonitores & dehortatores nos permovent, delectant, gaudiumque adferunt: Et contra tristes, iracundi, morosi & ejusdem generis alii, quanta nos tristitia, dolore & mœrore afficiunt. Quæ omnia

minia ex alteratione sanguinis ad mutationem facile
 recipiendam ultro provenire credibile est, & tan-
 tum relinquunt effectus, quanta vi agens ad ope-
 randum, patiens vero ad recipiendum instructus
 erat. Nec hoc loco prætereundum existimo infe-
 rere quidpiam de vi imaginativa, qua permulti
 varias, vel per aliorum nugaces suggestiones vel
 etiam extra eas, vel per alias quasvis causas modos-
 que sibi contrahunt passiones, immo morbos quos
 libet. Quantum itaque doloris vel alius cujusdam
 perturbationis in patiente debili imaginandi vis
 creare apta est, tantundem eandem vim imagi-
 nativam fortis avertere potest. Quod etiam, rite
 ad propositum nostrum accommodatum, non pa-
 rum illustrationis ei adferre existimo. Quamquam
 intrepide pronunciaverimus harum actionum vim
 circumstantiis præsertim illis quas modo innuimus,
 adscribi debere, aliquid tamen verbis quoque erit
 tribuendum: Siquidem verba de aliis etiam rebus
 quibuscunque bene ordinata vim quandam ad ob-
 jectum movendum peculiari modo habere censentur,
 eoque vehementiorem, quo efficaciora sunt
 verba. Quod etiam de hisce tanto majori jure no-
 bis statuendum esse reor, quanto manifestius Ryth-
 mi hi producat originem suam posse adscribi tam au-
 thori

thori, quam circumstantiis non bonis. quod tamen intellectum cupimus magis de iis rythmis qui ad primam classem pertinent, quorum ignari sumus, quam de his, qui tertiæ sunt classis, ubi paulo minor judicandi datur aura, saltem quoad gradus, quanquam & hi suspitione non vacant. Hæc itaque tria actionum genera co pertractavimus animo, ut omnia, quæ circa ea occurrere potuerunt, in vivum refecare non valuerimus; partim ob ingenii teneras & nunquam in scenam productas vires, partim ob facultatum nimiam angustiam, quibus causis urgentibus parere omnino cogebamur. Proinde ita delineandas illas suscepimus, ut materiæ evidentia, earumque actionum exercitium legenti constaret; reliqua magis experto & capaciõri commendamus ingenio.

SOLI DEO GLORIA.

